

Kirke i en ny tid?

Utfordringer fra «emerging churches» og «fresh expressions of church»

AV OVE CONRAD HANSSEN

ove.conrad.hanssen@mhs.no

Innledning

Det går en bevegelse gjennom hele den vestlige verden som gjerne beskrives med samlebetegnelsen *emerging church*. Den begynte kanskje i USA men vokser seg sterk også i England og gjør seg gjeldende i andre europeiske og vestlig orienterte land.

Hva dreier det seg her om?

Det dreier seg om en voksende gruppe mennesker, ikke bare helt unge, men i alle aldre, som ser med stor bekymring på det voksende gap mellom de tradisjonelle kirker og kulturen og samfunnet rundt oss. Mange føler seg hjemløse i de etablerte kirkesamfunnene og har mistet troen på at disse, med sin nåværende framtredden, har noen mulighet til å nå menneskene i vår samtid. Når mange av disse finner å ville forlate de etablerte kirkene vil de si at de gjør det *for evangeliets skyld*. De gjør det for å skape nye muligheter for å leve ut en *misjonalt livsstil*, for å bygge nye typer av menigheter som kan nå ut til menneskene der disse er, i ulike subkulturer i samfunnet rundt oss. Den australske teologen Michael Frost har preget begrepet *Exiles*¹ for å beskrive noe av denne utviklingen. På den ene side henspeiler det på den kristne som utlending og fremmed i verden slik som dette f.eks. beskrives i 1 Peters brev, men det beskriver også den stadig voksende gruppe unge kristne i de tradisjonelle vestlige kirker som føler seg som fremmede i sine menighets-sammenhenger.

I boken *Emerging Churches. Creating christian communities in postmoderen cultures*, har Eddie Gibbs og Ryan Bolger² latt 50 unge kristne ledere, på begge sider av Atlanterhavet, få komme til orde for å beskrive hvordan de har søkt å utvikle nye former for menighets- og gudstjenstliv for å nå ut til slike som ikke tiltrekkes av tradisjonelle menigheter. I mange tilfeller har dette vært søkt gjort innenfor tradisjonelle kirkesamfunn, men ofte har slike nye initiativ vært møtt med så mye skepsis at de har følt seg presset ut.

I europeisk sammenheng er det imidlertid spennende å se hvordan flere etablerte kirkesamfunn i Storbritannia³, ikke minst anglikanere og metodister, nå skaper rom for et mangfold av nye typer av framvoksende menigheter, gjerne kalt *fresh expressions of church*⁴.

I anglikansk sammenheng sees dette nå som en helt naturlig følge av erkebiskop Rowan Williams understrekning av behovet for *a mixed economy of churches*. Menneskene rundt oss kan i vår tid bare nås av et mye større mangfold av menigheter, hvor tradisjonelle soknemenigheter og ulike typer av nye menigheter arbeider side om side.

Mye tyder på at dette er en problemstilling med raskt voksende aktualitet også i norsk sammenheng. Noen av de nyplantede menighetene i rammen av NMS menighetsplantingsnettverk, og innen Normisjonens forsamlingsnettverk, har klare likhetstrekk med den

utvikling vi ser i England og i andre europeiske land. Dette er en problemstilling vi kommer tilbake til i slutten av artikkelen. Samtidig er det viktig å ta på alvor den store utfordring denne utviklingen representerer for etablerte menigheter. For det er først når disse tar den endrede kultur- og samfunnssituasjon på alvor og bli mer misjonale, eller *mission-shaped*,⁵ at kirken virkelig kan komme på offensiven igjen.

Den kritiske analyse av det bestående fokuserer særlig på tre områder

- Kulturkløften – mangel på kommunikasjon mellom de etablerte kirker og, særlig ungdomsgenerasjonene i, den framvoksende (postmoderne) kultur
- Et oppgjør med visse typer tradisjonell konservativ teologi, dette er særlig tilfelle i amerikansk og mindre i britisk sammenheng, og et forsøk på å lese NT med friske øyne
- Holdningsendringer i kristnes forhold til verden (det sekulære) og til menneskene rundt oss

Et kulturelt paradigmeskifte

Bakgrunnen for den kritiske holdningen til mye av det som finnes i *the inherited churches*, de tradisjonelle nedarvede kirkesamfunn, sees av mange i et kulturhistorisk perspektiv. Ikke minst har han som sees som noe av ideologen bak deler av denne bevegelsen, Brian McLaren, lagt stor vekt på dette.

I USA er begrepet *emergentys*, jf www.emergentys.com, eller *emergent*, nærmest blitt et slags varemerke for en gruppe forfattere som søker å tenke nytt på mange områder. Ulike tendenser synes å være typiske i denne «bevegelsen»: det dreier seg om å utvikle nye typer av menighetsarbeide, og til dels en ny teologi, for å nå ungdomsgenerasjonene i den postmoderne kulturen og om å søke å myke opp noen av de tradisjonelle blokkdannelser i amerikansk kirkeliv. Blant bøkene til McLaren nevner vi, *Reinventing your Church*, Grand Rapids: Zondervan 1998; *The Church on the other side*, Grand Rapids: Zondervan 1998; *Finding faith*, Grand Rapids: Zondervan 2000; *A New Kind of Christian*, San Francisco: Jossey-Bass 2001; *The Story we find ourselves in*, San Francisco: Jossey-Bass 2003; *A generous orthodoxy*, Grand Rapids: Zondervan 2004; *The last Word and the Word after that*, San Francisco: Jossey-Bass 2005 og *The secret Message of Jesus*, Nashville: W Publishing 2006.

Ved siden av McLaren kan en også nevne Dan Kimball, *The Emerging Church. Vintage Christianity for New Generations*,

Grand Rapids: Zondervan 2003 og *Emerging Worship. Creating worship gatherings for new generations*, Grand Rapids: Zondervan 2004 og Doug Pagitt, *Church re-imagined*, Grand Rapids: Zondervan 2003 og *Preaching re-imagined*, Grand Rapids: Zondervan 2005.

I de fleste sammenhenger brukes begrepene *emerging* og *emergent* synonymt, men flere som befinner seg innenfor den bredere strøm av *emerging churches* tar nå avstand fra det som oppleves som en teologisk radikalisering i de deler av bevegelsen som særlig er knyttet til McLaren og Pagitt og til den såkalte *emergentvillage*, www.emergentvillage.com.

Under et besøk her i distriktet, med et foredrag i Sandnes 20 mai 2006, skisserte McLaren en rekke av de kulturelle paradigmeskifter som er skjedd opp gjennom historien, og framsatte den påstand at den kristne kirke har hatt en tendens til å henge etter i foreldede kulturelle paradigmer. Ikke minst gjelder dette det siste paradigmeskifte fra det moderne til det postmoderne samfunn som er skjedd de siste 15–20 år.⁶

Hva dreier det seg her om?

I historisk perspektiv tales det gjerne om at den moderne tid begynner på 1600 tallet, mens modernitetens kultur særlig slår igjennom fra 1750 tallet.⁷ For enkelthetens skyld taler noen om de 200 år, fra Bastillens fall (den franske revolusjon) i 1789 til Berlinmurens fall i 1989 som modernitetens tid.⁸ Selv om den moderne tid, fram til slutten av 1900 tallet, har vært preget av mange ulike, og til dels motstridende impulser og trender, kan en allikevel tale om en modernitetens kode som har preget mye av den kulturelle og samfunnsmessige utvikling i denne tiden. Den norske kultursosiologen Dag Østerberg beskriver denne med tre stikkord⁹, troen på:

- det frie individ
- fornuften
- framskrittet

Den moderne kultur, eller opplysningstidens kultur, er altså preget av troen på fornuftens muligheter til å løse de store spørsmål i tiden, troen på logisk og rasjonell argumentasjon og i det hele troen på at historien og virkeligheten henger sammen på en måte som kan analyseres og forstås.

I de siste årtier er det, imidlertid, klare tegn til at alle elementer i denne modernitetens kode er sterkt anfeltet, og det synes å ha skjedd et

kulturelt paradigmeskifte som har resultert i en mye mer mangfoldig kultursituasjon. Vi har fått en situasjon hvor ulike kulturelle tradisjoner og formuttrykk eksisterer side om side. En ateistisk livstolkning, som ofte ble ansett som en naturlig følge av fornuftens sterke stilling under modernitetens dominans, er således også blitt avløst av en mer åpen og søkende livsholdning.

The crisis of modernity, you see, was a failure of the head to address the questions of the heart. Modernity could not adequately deal with one basic question: «Tell me who I am?»¹⁰

Således synes mennesker som lever i den post-moderne kulturen å være mye mer åpne for det intuitive og følelsesorienterte, derunder også ulike former for spiritualitet og religion, og de har mistet troen på at fornuft og logikk kan gi svar på de dype spørsmål i livet.

Brian McLarens påstand og kritikk av mye av den etablerte kristendom er at denne, også nå, henger igjen i et foreldet paradigme, nemlig opplysningstidens kulturelle forutsetninger. Og derfor makter de tradisjonelle kirker i dag ikke å kommunisere med og nå ut til menneskene i samtidens kultur.

En av hans favorittillustrasjoner er bildet av en bro et sted i Latin Amerika. Etter en stor flom har elva som denne broen opprinnelig ledet veien over blitt liggende på et jorde for seg selv, mens elva har funnet et helt annet leie. Denne broen som før flommen var et meget brukbart og nyttig kommunikasjons middel er nå blitt helt uaktuell og uten mening.

Det må altså bygges nye broer over elva for å gjenopprette kommunikasjonen, og det er en slik oppgave mange av de som er engasjert i *emerging churches* eller *fresh expressions of churches* forsøker å gå inn i.

Vi kan naturligvis drøfte om denne kulturanalysen er holdbar. Selv har jeg mye til overs for den engelske biskopen John Finneys analyse:

Today's culture is like a quaint bird. The left wing is still modernist – clear-cut, rational and suspicious of emotion. But the right wing is post-modernist and seeks to embrace the whole of human existence, not just the intellectual. The trouble is that this right wing believes in anything, but as soon as it does so, the scepticism inherent in the left wing immediately questions its validity.¹¹

Det vi må gi *emerging church* bevegelsen rett i er at de etablerte kirkene i Europa, og i økende grad også i USA, er inne i en kommunikasjonskrise i forhold til store grupper av befolkningen rundt oss. Jf dette sitatet som skal stamme fra John Cleese:

I found myself more and more interested in spirituality and religion, but I never thought of going near a church.

Også blant slike som synes å være søkende og på leting etter noe åndelig synes de kristne kirker og forsamlinger å være et av de siste steder disse vil søke.

Her er igjen et utsagn fra amerikansk virkelighet som kanskje også treffer norsk:

Western Christianity went to sleep in a modern world governed by the gods of reason and observation. It is awakening to a post-modern world open to revelation and hungry for experience. Indeed, one of the last places post-moderns expect to be 'spiritual' is the church. In the midst of spiritual 'heating up' in the post-modern culture, the church is stuck in the modern freezer.¹²

Gudstjenestestatistikkene for Norge bekrefter mye av dette. Det gjennomsnittlige ukentlige gudstjenestebesøk på landsbasis ligger for DnK på 2,2%. Om en spør etter et månedlig besøk kommer en vel opp i 5%. Og for en samlet kristenhet i Norge kanskje 10%. Dette sier ikke på langt nær alt om den norske befolknings forhold til den kristne tro, men det sier noe om at tradisjonelle kristne gudstjenester oppleves som lite tiltrekkende av ca 90% av befolkningen.

Tiden er for lengst moden for at ledere i ulike kirkesamfunn i Norge burde slå krisealarm.

Analysen av tradisjonell teologi

Også på dette området er det særlig Brian McLaren som i en rekke bøker har formulert analyse og kritikk. For meg som europeer er det noe underlig å lese deler av denne. Men det er viktig å være klar over at det i amerikansk kirkeliv finnes atskillig mer av det vi må kunne kalle svært fundamentalistiske retninger, hvor den teologiske refleksjon ikke alltid er veldig utviklet. Hans kritikk retter seg da ofte også mot en konservativ kristen forkynnelse, ikke

minst slik denne framtrer i mange kristne TV-programmer, som:

- Framtrer med svært bombastiske og fastlåste svar på de fleste læremessige og etiske spørsmål
- Representerer en sterk loviskhet i forhold til ulike livsstils spørsmål
- På en lettvint måte deler ut merkelapper og plasser ulike kristne i enkle og avlukkede båser
- Framtrer med aggressive og hatefulle holdninger og kampanjer mot mennesker som klart lever i strid med en kristen livsstil
- Gjør en bokstavlig forståelse av skapelsesberetningen i et syv dagers skjema til et teologisk testspørsmål og således skaper store problemer for mange unge kristne når det gjelder forholdet mellom tro og vitenskap
- Representerer en avisning av et sosiale-tisk perspektiv i forlengelsen av Jesu forkynnelse som kunne gi grunnlag for en mer kritisk holdning til en rendyrket kapitalistisk samfunnsordning, og også danne grunnlaget for et etisk perspektiv på USA's utenrikspolitikk.

Grunnen til at så mange konservative kristne i USA støtter opp om den mest konservative republikanske politikken synes ofte å være det syn at Jesu etiske undervisning bare har å gjøre med det private og personlige, og ikke kan gjøres gjeldende i et samfunnsmessig perspektiv. Dette er et punkt hvor McLarens kritikk er helt ut forståelig for en européer. Her er, slik mange ser det, også noe av bakgrunnen for at så mange i den hvite, kristne middelklasse synes å ha et så begrenset engasjement for de fattige og utslåtte i storbygetoene.

Lett forståelig er også McLarens kritikk av helt fastlåste, dogmatiske meninger på områder som for eksempel:

- Hva fortapelsen egentlig vil bestå i?¹³
- Spørsmålet om det er mulig å tenke seg frelse utenfor kirken, altså ikke uavhengig av Kristus, men uten å være medlem av et kristent kirkesamfunn?

Han ønsker seg en kirke hvor en i et hvert fall må kunne samtale om slike og andre viktige teologiske spørsmål uten med en gang å bli forkjetret.

Jeg deler det syn at vi på mange områder av den kristne tro står overfor et mysterium, og at vi må våge noe av undringen og ikke bare møte søkende mennesker med enkle, dogmatiske standard svar. På den annen side kan jeg også forstå en del av kritikken av det som vel er hans teologiske hovedverk, *A Generous Orthodoxy* (2004).

Selve tittelen er flott: også den som vil stå for en ortodoks og klassisk teologi bør kunne ha en generøs holdning og være villig til å forsøke å forstå og samtale med mennesker som har en annen teologisk, eller livssynsmessig, bakgrunn.

Men hovedinntrykket er her at han vegrer seg mot i det hele tatt å gi klare svar på en hel rekke viktige teologiske og etiske hovedspørsmål. Det blir veldig mye «på den ene side» og «på den andre side». Flere steder i hans bøker oppfordres leserne til å studere Bibelen med nye og friske øyne, ubundet av tradisjonelle tolkninger. Dette er en oppfordring mange kan slutte seg til. Men det blir ikke helt klart hos McLaren om det til syvende og sist er Bibelen som skal være vår autoritet.

Han er derfor også blitt sterkt kritisert, blant andre, av den kanadiske nytestamentler Don Carson^{xiv}, som slett ikke er noen enkel fundamentalist, for å la seg prege for mye av en post-modernistisk, relativiserende, virkelighetsforståelse. Ja, dette skjer, ifølge Carson, i så stor utstrekning at han står i fare for gå på kompromiss med det nytestamentlige sannhetsbegrep. For ifølge NT er det noe som er sant og noe som er løgn.

Jeg må selv gi Carson rett i mye av denne kritikken, med det forbehold at McLaren i denne boken innbyr til en samtale mer enn han selv søker å formulere svar, jf avslutningskapitlet *Why I am unfinished* (289–297).

Men måten han skriver på, både i denne boken og i andre, kan lett gi det inntrykk at sannheten er noe relativt, og at kristne egentlig ikke har klare svar på noe som helst.

I samtalen etter hans foredrag 20 mai 2006 stilte jeg følgende spørsmål:

Er det ikke en fare for at vi som kristne, der som vi lar oss prege for mye av det postmoderne paradigme, igjen lett blir akterutseilt når det skjer et nytt kulturelt paradigmeskifte?

Og er det ikke slik at vi som kristne alltid må forholde oss på en todelt måte til kulturen rundt oss?

- Vi må forsøke å leve oss inn i denne for å forstå den og for å kunne kommunisere med mennesker som er preget av den (dette gir seg av inkarnasjonsteologien).
- Men vi må alltid også ha et kritisk forhold til enhver kultur og avsløre de områder hvor denne fundamentalt bryter med et kristent verdigrunnlag og en kristen virkelighetsforståelse (dette gir seg av kors-teologien).

McLaren svarte klart bekreftende og samtykkende på at vi må ha dette dobbelte forhold til samtidskulturen. Her vil hans kritikere, kanskje med rette, si at denne kritiske holdning til en postmoderne virkelighetsforståelse i svært liten utstrekning kommer til orde i hans bøker.

Om å bygge broer til samtidens kultur

Dersom paradigmeskiftet fra det moderne til det postmoderne kan liknes med en flom som har revet ned de gamle kommunikasjonsveiene mellom kirken og kulturen i samfunnet rundt oss, så skjer noen av de viktigste forsøkene på å bygge nye broer gjennom det å utvikle helt nye typer gudstjeneste- og menighetsfellesskap.

Gudstjeneste-, møte- og forkynnelsesformer som søker å komme mennesker i møte der de er – uten å forutsette at disse i utgangspunktet er fortrolige med kirkelige liturgiske tradisjoner, klassiske musikkformer eller tradisjonell kristen terminologi.

Interessante eksempler på dette presenteres nå fra britisk sammenheng gjennom en serie av DVD, foreløpig 2, med en rekke ulike *fresh expressions*.¹⁵ Her ser vi konkrete eksempler på menighetsliknende samværsformer knyttet til:

- Arbeidsplasser
- Skoler eller studiesteder

- Helsesportsentra – alfakurs i det lokale «Friskis og svettis»
- Fritidsaktiviteter – surfefamiljører med kirke i strandkanten, eller en kirke for «skatters», rullebrettbrukere

Typisk er ellers at mange sikter på ulike subkulturer blant:

- Studenter
- Unge vokse generelt, ved sene samlinger på fredags- og lørdagskvelder
- Godt voksne og middelaldrende mennesker som var sluttet å gå til tradisjonelle gudstjenester, eller som aldri har deltatt i slike, men som trives med mer uformelle samværsformer
- Mennesker som tilhører *goth* kulturen og andre særpregede ungdomskulturer, som *rap* og *hip – hop*.

Noen av disse menighetene samles i tilknytning til eksisterende kirkebygg eller menighetslokaler, andre velger bevisst mer nøytrale lokaliteter som bydels- og klubblokaler, kaféer og skoler. Noen er, i oppstartsfasen, støttet av eksisterende, mer tradisjonelle, menigheter, andre av sentralkirkelige organer som prostier eller bispedømmer, mens noen også finansieres av enkeltpersoner med sterke visjoner for det de gjør. Det interessante er at *fresh expressions* i britisk sammenheng ikke bare er et byfenomen, men at det også lykkes å danne slike menigheter i ulike landlige områder og ganske små landsbyer.¹⁶ De fleste av disse menighetene preges av en avslappet og uformell gudstjenesteatmosfære og bruk av enklere musikk og sangformer, men en del er også klart liturgiske og sakramentalt orienterte og kombinerer gamle liturgiske ledd med moderne billedteknologi. Ettersom den sosiale side ved samværet i disse nye menighetene spiller en viktig rolle brukes det ofte god tid til måltidsfellesskap.

Som en del av denne prosessen med å utvikle nye typer av menigheter er det også vokst fram en interessant og viktig debatt som vil kunne ha stor aktualitet også her i Norge. Blant annet har en stilt spørsmålet: *How can we know that what is emerging is church?*¹⁷ Hvordan kan vi vite at disse ulike forsamlinger som her vokser fram virkelig kan kalles menigheter.

Finnes det en *genetisk kode* for hva som kan kalles en menighet? Noen grunnleggende kriterier som må oppfylles for at vi kan si at noe er en menighet? Et betydelig bidrag til denne debatten i England foreligger nå også i Ian Mobsbys studie av fire *emerging churches/fresh expressions* i rammen av anglikansk/episkopal tradisjon, en i USA og tre i England, *Emerging & Fresh Expressions of Church: How are they authentically church and anglican* (2007)¹⁸.

I denne debatten kommer ekklesiologien i sentrum på en, til dels, ny og frisk måte og mange av disse menighetene ser seg selv som et uttrykk for det reformatoriske *ecclesia semper reformanda*, nemlig en *kontekstuell ekklesiologi*. Således framføres det også en kritikk av en for statisk kirkeforståelse i de protestantiske kirker. Både i lutherske og andre reformatoriske bekjennelsesskrifter defineres kirken primært som Guds folk som kommer sammen om ord og sakrament. Ut fra en dypere refleksjon omkring det *apostoliske* ved kirken hevder en nå at dette er for snevert. Ut fra NT er *sendelsesaspektet* en veldig viktig side ved dette at kirken er apostolisk. Det må derfor være et viktig kjennetegn ved en kristen menighet at den hele tiden søker å nå ut over sine egne grenser i evangelisering og misjon.¹⁹ Således kan en tale om en *missional DNA* som et kjennetegn ved mange fresh expressions.²⁰

Men dersom dette er et viktig kjennetegn, også ved nytestamentlig ekklesiologi, er det ikke bare nye typer av menigheter som bør være i søkelyset. Kanskje bør en nå rette kritiske spørsmål til etablerte menigheter? Selv om en menighet holder til i et kirkehus med tårn og kors, og har en ordinert prest som leder gudstjenester etter tradisjonsrike liturgier; er det så sikkert at dette er en menighet i bibelsk og apostolisk forstand - dersom den ikke også er preget av et klart engasjement for evangelisering og misjon?

I engelsk sammenheng tales det nå gjerne om tre bevegelser som må være tilstede i en kristen menighet. *Bevegelsen oppad* i tilbedelse og lovprisning av Gud, *bevegelsen innad* i fellesskap og åndelig vekst og *bevegelsen utad* i evangelisering og misjon. Alle disse bevegelsene kan naturligvis utformes på ulike måter, men

de må ha korset som sitt sentrale orienteringspunkt og dåp og nattverd må finnes med som viktige kjennetegn.

Holdninger til verden og det sekulære

Men for mange innenfor denne bevegelsen, i bred forstand, dreier det seg ikke bare om å skape nye menighetsformer som et isolert prosjekt. Det dreier seg om en ny bevissthet om denne verden som Guds skaperverk, og om konsekvensene av Jesu Kristi inkarnasjon. Det dreier seg om å skape rom og fellesskapsformer som alle slags mennesker kan lukkes inn i. Ja, noen vil si at det dreier seg om å bryte ned et falskt skille mellom det hellige og det sekulære, og å utvikle en spiritualitet som kan omfatte hele livet, også den delen som leves i hverdagen utenfor det kristne fellesskap.²¹

Derfor dreier det seg ofte om å benytte ulike typer populær musikk, litteratur og film i gudstjenestene for å skape broer til menneskers liv utenfor gudstjenestene. Noe av problemet med de tradisjonelle, liturgiske gudstjenester er at de representerer en elitekultur som ikke har noen tilknytning til de fleste menneskers hverdagsvirkelighet, vil flere av disse si. Mens det er typisk for mye av den moderne tidsalder at kristne mennesker lever i to ulike, og ofte atskilte, verdener, det hellige representert ved gudstjenester og andre kristne samlinger, og det profane eller sekulære, representert ved arbeid og fritid, er dette skille ukjent og uaktuelt for mennesker i det postmoderne paradigme. Her oppleves livet og tilværelsen som en helhet og målet må være at Gud må kunne ha med alt dette å gjøre.

Derfor er det interessant å se hvilket engasjement på det sosiale plan; for rettferdighet i verden og for klima og miljøbevaring som også utgår fra mange av disse sammenhengene.²²

Men la oss forsøke å illustrere noe av forskjellen mellom disse tenkemåtene ved de nå kjente 4 b på engelsk: bless – belong – believe – behave.

I en tradisjonell norsk kristen sammenheng, i kirke eller på bedehus, har vi ofte, særlig tidlige, sett følgende prosess:

En person begynner å oppføre seg som en kristen bør (behave), hun begynner å gå i kirke

og/eller bedehus og gir etter hvert uttrykk for at hun tror på Gud og Jesus (believe). Som en følge av dette lukkes hun inn i fellesskapet og regnes som en av oss (belong). Prosessen går altså: behave – believe – belong.

Det er et ideal i *emerging churches* at denne prosessen skal kunne være helt annerledes.

Den begynner med en *misjonar livsstil* hos en kristen, dvs.: en kristen søker å være vennlig mot og velsigne mennesker han møter (bless). En misjonar livsstil består i det å vise *grace, love, hospitality* (and) *generosity* overfor mennesker rundt oss sier Michael Frost²³. Gjennom dette kan det bygges vennskap som gjør det naturlig å invitere med i et fellesskap hvor vedkommende kan føle seg hjemme og utvikle en tilhørighet (belong). Utfra denne tilhørigheten vil mange komme inn i en prosess som leder til tro (believe), og når de er kommet til tro kan vi snakke om hvordan det er naturlig for en kristen å leve (behave).

Fra noen sammenhenger kommer det en kritikk av den tanke at noen skal kunne ha en tilhørighet til en kristen menighet uten tro og dåp. Men her blander en sammen tilhørighet i sosial og ekklesiologisk forstand. Det begynner med en sosial tilhørighet som etter hvert også kan utvikles videre til tilhørighet i teologisk forstand. Her hører naturligvis tro og dåp med.

Utfordringer for norsk teologi og kirkevirkelighet

Når det gjelder det teologiske område kan en kanskje, i et noe forenklet perspektiv, si at det i det moderne paradigmes tidsalder var fornuften som skulle avgjøre hva som var sant. «Dette strider klart mot min fornuft, og jeg kan derfor ikke akseptere det som sant», ville en typisk rasjonalist ofte kunne si om mange beretninger i Bibelen.

Under det postmoderne paradigme er det mer det intuitive og emosjonelle som lett kommer til å fungere som sannhetskriterium, eller bedre: *relevanskriterium*. «Jeg føler at dette ikke stemmer, og jeg kan derfor ikke akseptere det som aktuelt for meg», vil en typisk postmoderne person kunne si om mange av Bibelens etiske retningslinjer.

I det ene tilfelle er det fornuften, i det andre følelser og stemninger, som settes over Skriften. Faren ved noe av den teologi som kommer ut av kretser som, særlig i amerikansk sammenheng, forbindes med *emerging churches* synes, som tidligere nevnt, å være at den i for liten utstrekning makter en grenseoppgang i forhold til en postmoderne virkelighetsoppfatning og den relativiserende tankegang som ofte gir seg av en slik. Således representerer deler av denne bevegelsen en bredere filosofisk strømning som inspirerer til å *dekonstruere* tradisjonell kristendom og tradisjonell teologi for så å *rekonstruere en teologi* som, etter deres mening, kan stå i en mer reell dialog med den etterkristne vestlige kultur. Dialogen og samtalen blir slik viktigere enn proklamasjonen. Begreper som *generous, conversation, narrative, authentic* og *missional* er således honnørord i mye av litteraturen til *emerging churches*. Naturligvis er dette begreper som bør være honnørord i enhver kristen teologisk sammenheng, men det rammeverk de settes inn kan gi disse en noe ulik valør.

Fra et kulturhistorisk perspektiv kan en spørre om den vestlige, og eventuelt norske kultur, er så mye preget av postmoderne strømninger av *den intellektuelle støpning* som forutsettes, for eksempel hos McLaren. Snarere kan det synes å dreie seg om en blanding av *førmoderne, moderne og post-moderne* holdninger og tankeganger. Ut fra mine kontakter med studenter i flere europeiske land har jeg inntrykk av at det nettopp er slik det forholder seg. Mange er framdeles preget av opplysningstidens og modernitetens tro på fornuften, samtidig som de også har en større åpenhet for det intuitive, følelsesorientert og kanskje religiøse.

En kan også spørre om denne teologiske tenkning har noe å stille opp mot den nye aggressive ateisme som nå igjen gjør seg gjeldende, jf Richard Dawkins²⁴ som klart angriper kristendommen på et rent rasjonalistisk grunnlag. Mye kan tyde på at dette er en trend som kommer til å forsterkes i tiden framover.

Når dette er sagt vil jeg imidlertid legge til at tradisjonelt kirkeliv og tradisjonell teologi, i et hvert fall i norsk sammenheng, vel enda ikke virkelig har tatt på alvor de utfordringer som de

postmoderne strømninger representerer og det kulturelle gap som er oppstått mellom kirken og samtiden²⁵.

Ettersom Brian McLarens bøker også leses av mange i norsk sammenheng, men også fordi mange norske kristne, uavhengig av dette, lett fanges inn av en postmoderne «stemning», ligger her en klar utfordring til vår teologiske refleksjon. En utfordring som ikke bare dreier seg om å avgrense seg overfor de postmoderne strømninger i kulturen, men også om det å knytte an til de positive anliggender *emerging church* bevegelsen representerer og til de åpninger for dialog om spiritualitet og tro som gir seg i mye av denne postmoderne kulturen. Jf til dette den engelske boken *Evangelism in a Spiritual Age. Communicating faith in a changing culture* (2005)²⁶ som nettopp utfordrer engelske menigheter på dette området.

Men *emerging church* bevegelsen og deler av den postmoderne kultur utfordrer også deler av europeisk, akademisk, teologi, og deler av kirken, som synes å ha mistet troen på det overnaturlige og sansen for erfarings- og opplevelsesdimensjonen ved den kristne tro, jf følgende tankevekkende utsagn av den anglikanske biskop Graham Cray²⁷:

Postmodern people are more likely to come to faith through experience which leads to understanding of doctrine than through prior intellectual assent. But one of the tragedies of today is that some elements of the Church are now so firmly secularised in their disbelief in the supernatural that they have nothing to say to a culture which increasingly takes spirituality and the supernatural for granted.

I en tid hvor mye kontekstuell teologi forutsetter at også sentrale deler av innholdet i kirkens tro og klassiske bekjennelse må tilpasses etter konteksten, deler jeg det syn at det ikke er innholdet i kirkens tro eller den klassiske kristne bekjennelse som trengs å endres. Utfordringen går på formidlingen av dette i kontekstuelle og kulturelt relevante former.

Jf den amerikanske teologen Robert E. Webber:

Because culture is in a new paradigm, the old wineskins are collapsing. It is not the faith that needs to be changed but the paradigm or the wineskin in which Christianity is communicated,²⁸

Slik jeg ser det er det særlig to årsaker, sikkert blant flere andre, til den sterke tilbakegang

for de tradisjonelle kirkene i den vestlige verden:

- En for sterk tradisjonalisme i gudstjeneste-, forkynnelses- og samværsformer som har hindret kommunikasjonen med de generasjoner som er vokst opp i siste halvdel av forrige århundre. Motviljen mot endring er framdeles sterk i mange sammenhenger.
- En utvikling innen deler av folkekirketeologien som har avstreift misjonsdimensjonen og nedtonet uroen og alvoret i spørsmålet om menneskers evige frelse.

Vi nevner avslutningsvis noen områder hvor norsk kirkevirkelighet i høy grad utfordres av *emerging church* bevegelsen:

- Det er et stort behov, særlig i byer og områder med sterk befolkningsvekst, for at det ikke bare tillates, men også tilskyndes til planting av nye menigheter. Her har en, særlig innenfor DnK vært altfor restriktiv, og lite villig til å tenke nytt. Anglikanernes strategi med *a mixed economy of churches* vil også passe utmerket på mange steder i Norge. De geografiske soknemenighetene vil framdeles være viktige, og i overskuelig framtid vel representere tyngdepunktet i menighetsarbeidet de fleste steder. Men disse trenger i høy grad å suppleres av stedegne utradisjonelle menighetsdannelser som kan sikte på å nå de deler av befolkningen som de tradisjonelle menighetene ikke makter å samle. Her bør konkurransementalitet og formalisme legges tilside og erstattes av en ny iver etter å nå ut til mennesker som enda ikke har del i et regelmessig gudstjenestefellesskap. Mange steder har frikirkelige menigheter og misjonsorganisasjonene vist en mye større kreativitet enn folkekirken, og utviklingen bærer allerede nå med seg tendenser til at mange flere unge samles til gudstjenester og møter i andre sammenhenger enn i tradisjonelle høgmesse. Alt tyder på at denne tendensen bare vil forsterkes i de kommende år.
- Men framveksten av nye menighetstyper handler naturligvis ikke bare om prak-

tiske og strategiske spørsmål. Som nevnt tidligere har denne utviklingen i engelsk sammenheng utløst en ny og meget interessant diskusjon omkring *ekkesiologien*. En diskusjon som også har rettet et kritisk søkelys på tradisjonelle menigheters måte å fungere på. Det er å håpe at dette vil kunne bli tilfelle også i norsk sammenheng. I en tid med så store samfunnsmessige og kulturelle endringer er det ikke tilstrekkelig å bare gjenta bekjennelsesformuleringer fra 1500 tallet. Disse er i høy grad utformet i rammen av det som gjerne kalles en *attractional* menighetsmodell. En type menighet som, i kraft av historisk tradisjon og en enhetlig kulturell ramme, er et naturlig midtpunkt og samlingssted for mennesker innen et gitt geografisk område. I vår tid må en tradisjonell luthersk ekklesiologi suppleres med viktige aspekter fra NT, ikke minst *sendelsesperspektivet og det grenseoverskridende* ved kirkens apostoliske egenart. I et kortsiktig perspektiv ser det ut som det er nye menighetstyper med enklere og mer fleksible strukturer som best kan i vareta dette helt sentrale aspekt ved nytestamentlig ekklesiologi. Men, som i den engelske konteksten, har framveksten av nye, ikke-geografiske, menigheter reist andre og viktige spørsmål av ekklesiologisk art. Hva med tilsynsordninger for disse menighetene? Må de nødvendigvis stå under tilsyn av den lokale biskop? Med den krise som episkopatet i DnK for tiden er inne i, bør det her, etter min mening, vises stor fleksibilitet. Og hva med sakramentforvaltning? Også her bør det, etter min mening, vises vilje til fleksibilitet og pragmatiske løsninger.

- Dersom en innen DnK ikke viser vilje til en slik utstrakt fleksibilitet kan en risikere at store grupper av engasjerte ungdommer finner sin plass i menighetstyper helt uten for kirken, med de mange negative konsekvenser, blant annet for rekruttering til prestedtjeneste, som dette kan få.
- I et litt lengre perspektiv er det å håpe at

framveksten av nye menigheter med en mer misjonarisk vektlegging også kan utfordre og inspirere mange tradisjonelle menigheter til å tenke nytt. Dette er et viktig poeng i den engelske rapporten *Mission-shaped church*. Kanskje ser vi i Stavanger bispedømme allerede en slik effekt av nyplantede menigheter. Den nye gudstjenestereformen som nå er på trapene vil også kunne gi mange menigheter et godt utgangspunkt til å utvikle sitt gudstjenste- og menighetsliv i en fruktbar retning.²⁹

- Norsk kirke- og menighetsliv kan med stor fordel la seg utfordre av tanken om en *missional livsstil* i mye av den litteratur og det nye menighetsliv vi her har presentert. I en viss forstand minner dette om Frans av Assis ord om å vitne «om nødvendighet med ord». Vi finner her en bevissthet om å tenke helhetlig om sitt liv både som menneske og som kristen, og til å se at dette hører nøye sammen. Her er særlig noen viktige bibelske begreper hentet fram og forsøkt gitt nytt fokus, blant annet i Brian McLarens siste bok, *The Secret Message of Jesus* (2006), nemlig Jesu forkynnelse av Guds rike og av disippelskap og etterfølgelse. Dette er begreper som omfatter menneskelivet i dets totalitet, og som løftes fram av ulike forfattere på en måte som i høy grad utfordrer tradisjonelt norsk menighetsliv. Guds rike skal en gang komme i kraft når Jesus kommer igjen og Gud setter sluttstrek for denne tidsalder. Men dets fornyende krefter er også allerede virksomt til stede med rettferdighet, fred og glede (Rom 14,17) og kraft (1 Kor 4,20) i Den Hellige Ånd.³⁰ Vi trenger som kristne i vår tid en ny bevissthet om at denne virkelighet er til stede (i oss og rundt oss) både når vi er til gudstjeneste og i vår hverdag.³¹

Og det er i dette Guds rike perspektivet at det blir klarere for oss at kallet til å følge Jesus, og å være preget av hans forbilde, er noe som gjelder for alle livets situasjoner. Det synes å ha vært tre kvaliteter ved Jesus som gjorde at mennesker ble trukket til ham:

- Hans visdom og klokhet i den måte han svarer sine motstandere på og i dybden i hans undervisning
- Hans underfulle makt og autoritet i helbredelser og demonutdrivelser
- Hans hjertelag med omsorg og medfølelse i møte med enkeltmennesker

Den disippel som blir preget av sin mester (Luk 6,40) vil etter hvert gjenspeile noen av disse kvaliteter. Og menighetens fellesskap er, som hans legeme i verden, kalt til å gjenspeile helheten i Jesu eksempel.

I dette Guds rike og etterfølgelsesperspektiv får også Jesu undervisning i Bergprekenen (Matt 5–7) sin egentlige mening. Det dreier seg nettopp om en Guds rikes livsstil som Jesu etterfølgere inviteres inn i, og til å begynne å praktisere her og nå.³²

En *misjonall livsstil* er således ikke noe en kan ta seg til, men noe som vil vokse naturlig fram der en kristen stadig bevisstgjør seg på Guds rikes nærværende virkelighet og på kallet til å følge Jesus i alle livets situasjoner.

Noter

- 1 *Exiles. Living missionally in a post-christian culture*, Peabody: Hendrickson 2006.
- 2 London: SPCK 2006.
- 3 En interessant presentasjon og drøfting av mye av det som skjer i Storbritannia gis i Michael Moynagh, *emergingchurch.intro*, Oxford: Monarch 2004.
- 4 Det finnes et eget nettsted hvor slike kan registrere seg, www.freshexpressions.org.uk.
- 5 Jf presentasjonen av den anglikanske rapporten *Mission-shaped Church* av denne forfatter og i dette tidskrift, 21, 2004, 26-35.
- 6 Jf hans framstilling av dette i *A New Kind of Christian* (2001:11-20).
- 7 Jf Dag Østerberg, *Det moderne. Et essay om Vestens Kultur 1740-2000*, Oslo: Gyldendal 1999, 16.
- 8 Det mangler ikke på skarpsindige analyser fra teologisk hold av dette kulturskifte, jf Thomas Oden, *After modernity ... what?*, Grand Rapids: Zondervan 1990 og David S. Dockery (ed), *The challenge of postmodernism*, Wheaton Ill: BridgePoint 1995. I norsk sammenheng søkes noen av disse problemstillingene tatt opp i Ole Christian Kvarme og Olav Fykse Tveit (red.), *Evangeliet i vår kultur*, Oslo: Verbum 1995.
- 9 Dag Østerberg, *Det moderne* (1999: 11).
- 10 Graham Johnston, *Preaching to a postmodern world*, Grand Rapids: Baker, 2001, 14.
- 11 John Finney, *Emerging evangelism*, London: DLT, 2004, 37.

- 12 Leonard Sweet, *Post-modern Pilgrims*, Nashville: Broadman and Holman 2000, 29f.
- 13 Se til den omfattende drøfting av dette i *The last Word and the Word after that* (2005).
- 14 *Becoming Conversant with the Emerging Church. Understanding a Movement and Its Implications*, Grand Rapids: Zondervan 2005.
- 15 Expressions: the dvd 1: *stories of church for a changing culture*; Expressions: the dvd 2: *changing church in every place*, London: Church House 2006 og 2007.
- 16 Jf også Sally Gace, *Mission-shaped and rural. Growing churches in the countryside*, London: Church House 2006.
- 17 George Lings, «Unravelling the DNA of Church: How Can We Know that What is Emerging is 'Church'?», *International Journal for the Study of the Christian Church*, 6, 2006, 104-116.
- 18 London: Moot Community Publishing, kan bestilles www.mootique.net. Alle disse menighetene har omfattende nettsteder, noe som er et typisk uttrykk for at de er en del av den moderne kommunikasjonskulturen.
- 19 Jf også den meget interessante drøftingen i Craig Van Gelder, *The Essence of the Church. A Community Created by the Spirit*, Grand Rapids: Baker 2000, med en sterk vektlegging på behovet for *misjonale* og *fleksible* strukturer i en kristen menighet.
- 20 Jf Ben Edson, «An Exploration into the Missiology of the Emerging Church in the UK Through the Narrative of Sanctus», *International Journal for the Study of the Christian Church*, 6, 2006, 24-37.
- 21 Dette oppsummeres på en interessant måte i Gibbs og Bolger, *Emerging Churches* (2006:65-88).
- 22 Se ikke minst hvordan dette framheves av Michael Frost, *Exiles* (2006: 203-272).
- 23 *Exiles* (2006: 49).
- 24 For eksempel *A Devil's Chaplain*, London: Weidenfeld & Nicholson 2003 og *The God delusion*, London: Bantam Press 2006. Den siste er allerede publisert på norsk med tittelen *Gud. En vrangforestilling*, Monstrum 2007. Til en diskusjon med Dawkins utfra et teologisk utgangspunkt, se Alister McGrath, *Dawkins God. Genes, memes and the meaning of life*, Oxford: Blackwell 2005 og Alister McGrath og Joanna C. McGrath, *The Dawkins Delusion. Atheist Fundamentalism and the Denial of the Divine*, Oxford: Blackwell 2007.
- 25 I amerikansk, såkalt evangelikal, sammenheng finnes det en rekke interessante forsøk, blant teologer med en noe annen teologisk profil enn McLaren, på å ta opp denne utfordringen, jf Robert E. Webber, *Ancient-Future Faith: Rethinking Evangelicalism for a Postmodern World*, Grand Rapids: Baker 1999 og James K. A. Smith, *Who is afraid of Postmodernism? Taking Derrida, Lyotard and Foucault to Church*, Grand Rapids: Baker Academic 2006.
- 26 Steven Croft (med flere), London: Church House
- 27 Gjengitt i Steven Croft (med flere), *Evangelism in a Spiritual Age* (2005: 14).
- 28 Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals. Facing the Challenges of the New World*, Grand Rapids 2002, 15.
- 29 Jf til dette også Ove Conrad Hanssen, *Et godt tre bærer god frukt. Visjoner og strategier for utvikling og vekst i lokale menigheter*, Oslo: Luther 2007, 117-121.
- 30 Derek Morpew, *Breakthrough. Discovering the Kingdom*, Cape Town: Vineyard International Publishing 1991,

synes her å ha vært til inspirasjon for mange som arbeider med utradisjonelle menigheter.

31 Jf her Neil Cole, *Organic Church. Growing faith where life happens*, San Francisco: Joey-Bass 2005.

32 Den amerikanske filosofen Dallas Willard nevnes av

mange innen «emerging church bevegelsen» som en inspirator til en ny forståelse av kristen livsstil, jf særlig hans bok *The Divine Conspiracy. Rediscovering our hidden life in God*, London: Fount 1998.

Sammendrag:

I store deler av den vestlige verden vokser det nå fram nye typer av menigheter, ofte kalt *emerging churches* eller *fresh expressions of church*. Dette skjer både innenfor og utenfor etablerte kirkesamfunn, og bakgrunnen er en konstatering av at tradisjonelle menigheter er blitt marginalisert i forhold til store deler av befolkningen. Forfatteren redegjør for noe av den kritikk som, på ulike områder rettes mot tradisjonelle menigheter, og beskriver noe av det som er typisk for måten mange av disse nye menighetene fungerer på. Avslutningsvis stilles spørsmål ved aktualiteten ved denne utviklingen for norsk sammenheng, og forfatteren ser tilløp til en parallell utvikling også her. Han hevder at denne sannsynligvis bare vil forsterkes og at den representerer en stor utfordring for DnK. Dersom en her ikke er villig til å utvikle mer fleksible strukturer og pragmatiske ordninger vil store deler av den kristne ungdomsgenerasjonen kunne komme til å finne sin plass i menigheter utenfor folkekirken.

Ove Conrad Hanssen: Førsteamanuensis ved Misjonshøgskolen
Adresse: Misjonsveien 34, 4024 Stavanger